

STIRPIVM HISTORIÆ
 PEMP TADIS SECVNDÆ
 LIBER SECVNDVS.
 DE FLORIBVS EX BVLBIS.
 PRÆFATIO.

*B*ulbis prodeunt flores nunc ordine succedunt. Inter bulbos autem edules & vefcendo nonnulli sunt; vt Allium, Cepe, Porrum, & si qui sunt ipsis similes: de quibus alibi, in olerum videlicet historia agendum restat. Hoc loco de ijs bulbis, quorum speciosi ac elegantes flores, & in hortis, & in coronis gratiam consecuti sunt, scribendum. Horum autem pleriq; odorati, alij absq; odore.

Differunt verò & forma & colore. Narcissus & Liliū forma multum disident. Lilia alba à purpureis, ac alijs colore diuersa. Reperitur & in ipsis bulbis discrimen: quidam solidi, tunicis constant: alij squamis, aut nucleis; vt Liliorum.

Durabiles autem omnes bulbi, nec facile aut citò ex terra eruti inarescunt: idcirco & commodè transferri queunt, si, quando semen perfecerint, transferantur. Causa huius lentus eorum succus, quo omnes bulbi redundant: qui non facile absumitur nec resiccatur, sed tenaciùs hæret.

DE LILIO CANDIDO.

CAPVT PRIMVM.

Lilium candidum.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, læuia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant.

Seruntur Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pifidia Pamphylia, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit.

Floret apud Germanos, Italos, Hispanos, Belgas, Gallos, & alibi Lilium Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hieme virentia: Vere caulis erumpit.

Stirps Liliorum à Græcis κεράνια dicitur: flos verò κείνον & λείερον (est tamen & Narcissus λείερον) à nonnullis κερλείερον & κεράνθημον: à Latinis Lilium & Rosa Iunonis.

Appellatur autem Rosa Iunonis, quòd ex lacte eius in terram delapso natum feratur. Fingunt siquidem Poëtae Herculem, quem ex Alcumena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post sustum lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò Lacteam apparere in cælo circulum. Germani Li-

lium istud, vulgò Weisse Gitzen oder Weisse Litten appellant. Belgæ Witte Letten: Itali Giglio: Hispani Lirio blanco, Azucena blanca: Galli Lys blanc.

Lilij autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

R 3

Radix

Radix foliaque per se trita, deficcant & abstergant, ac moderatè digerunt.

Folia herbæ, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

Succus melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.

Radix tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat, vterum mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & Hyoscyami folijs, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquantur, tri-duoque non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lienis, & ruptis, & vullis profunt.

Recentiores Lilij radices coctas, cataplasmatibus summa cum vtilitate admiscunt, abscessus maturantibus & ad suppurationem perducentibus. Eadem etiam in oris collutionibus ad idem facientibus vtiliter decoquantur nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciunt, & dolorem simul sedant.

Semen, Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduerfatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.

Fit ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimque ad vteri durities vtile.

De Lilij purpureis, Hyacintho scripto, & Comosandalo. CAP. II.

Lilium purpureum maius.

Lilium purpureum minus.

PURPUREORVM Liliorum tria genera sunt: Maius vnum; alterum Minus: tertium Bulbiferum.

1. Maiori purpureo Lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quàm Lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum è radicibus nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltra, supra inuicem incerto ordine digesti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinãte; multis exiguis nigris quasi punctulis, litterarum quarundam veluti rudimentis, resperfi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt Lilij candidi, sed maiores.

In Italia, in aruis inter segetes; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium istud, Matthiolo

Lilium purpureum tertium.

thiolo teste, emicat. Belgæ in hortis ferunt.

Floret paulò ante candidum Lilium; post purpureum Minus, vnà cum Rosis.

Matthiolus Lilium siluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed ἡμεροκαλλίς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysis, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰχθυρῶς ὡχρῶν, id est, valde luteum. Ἀπόφυσις autem siue ὑποφύαι, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochreæ color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem istud ramulares adnascentiæ nullas habet, & flores in caule non modò tres aut quatuor, sed non rarò 18. aut 20. aut plures; subinde ad 50. aut 60. vsque, ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Lilium illud esse apparet, quod capite de Lilio, πορφυρεόν, siue purpureum, reperiri, ex relatu Dioscorides scribit, quodq; Rubens Plinius, & Græci, eo auctore, κείνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syria, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint: vna quidem apophyses habens, alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυρεῶν: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse, est enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui πορφυρεῶν nomen propriè conuenit.

Alterum & minus purpureum Lilium, caule est multo breuiore, cubitali videlicet tantum aut minore: folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus: flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis similiter quibusdam nigris & perquam exiguis ornati, Lilij etiam diuisura, sed paulò minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraque quos fibræ adhærent.

Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas, & alibi colitur in hortis.

Floret sub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

Lilium etiam est purpureum, & κείνον πορφυρεόν, quod ad differentiam præcedentis, Minus cognominatur.

Tertium huius generis purpureum Lilium procerius est Minore, humilius verò Maiore: flores paulò quàm Minoris rubicundiores: huic è sinu foliorum, & quandoque in ipsis florum pediculis parui nascuntur bulbi, qui terræ commissi adolescunt, & tertio aut quarto anno flores proferunt: bulbis autem radicem, folijs, ac floribus nigris notulis inscriptis, superioribus duobus simile.

Et istud Lilij genus in montium conuallibus alicubi reperitur: Germanis verò ac Belgis hortense est.

Adeò autem in lætis & apricis hortis Lilium istud luxuriat, vt non tantum è foliorum sinibus multos bulbulos, sed & à florum pediculis etiam quosdam promat, ac flores non modò plures, verùm etiam multiplices, vel etiam in apophysis proferat. Quæ tamen facere desinit, in aridius solum, vel minus patentem locum iterum translatum. Quam etiam ob causam, quæ ex cæli conditione, aut soli fecunditate, quandoque in stirpibus mutationes accidunt, specie differentes ea propter haudquaquam eas reddunt.

Flores huius post Minoris, ante verò Maioris apparent: vt enim altitudine medium, ita quoque medio tempore floriferum.

Inter purpurea Lilia referendum: ab exiguis autem quos profert bulbis, Bulbiferi cognomen accepit.

Ouidius lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho

adolefcente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijisset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripisse ait, sic scribens:

*Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyriog, nitentior oïtro
Flos oritur, formamq, capit, quam Lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phæbo est, (is enim fuit auctoꝝ honoris)
Ipse suos gemitus foliis inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum, funestaq, litera ducta est.*

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, Eidyllio 19.

*Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σα γράμματ' αὐτῶν πλείον αἰ αἰ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.*

Meminit & huius Virgilius Bucolicôn Ecloga tertia:

*Et me Phæbus amat, Phæbo sua semper apud me
Munera sunt, Lauri & suauē rubens Hyacinthus.*

Similiter & Nemesianus Bucolicôn Ecloga secunda:

*Te sine me, misero mihi Lilia nigra videntur
Pallentesq, Rosa, nec dulcè rubens Hyacinthus.
At si tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureaq, Rosa, & dulcè rubens Hyacinthus.*

Dicitur autem rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color siquidem florum rubens, subinde nominatur purpureus. Existimatur verò & ille Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis intar rubeat: vti enim ærugo æris, sic ferri corruptela ferrugo esse creditur; quæ à subrubente colore rubigo dicitur. Et quidem in hac opinione non pauci sunt, qui ferrugineum colorem à rubigine (quam ferruginem esse censent) dictam velint. Sed non omnibus hæc sententia probatur; quibus ferrugineus non alius esse videtur, quàm ad cæruleum accedens: ferrum nempe quem contrahit, posteaquam ab igne candefactum fuerit. Relinquitur etenim tunc in generosissimo ac durissimo ferro color cæruleo proximus: à ferro ferrugineus appellatus. Nituntur hi auctoritate Virgilij, qui vno loco, Æneidos vi. Ferrugineam Charontis cymbam describit, & eandem mox cæruleam nominat:

*Ipse ratem conto subigit velisq, ministrat,
Et ferruginea subuectat corpora cymba.*

Deinde paulò post: *Cæruleam aduertit puppim, ripeq, propinquat.*

Facit huc quoque, quòd vno loco Arcentis filium, in armis clarum, referat ferrugine Ibera: alibi verò arma Oceani coloris ostendat, qui cæruleus apparet: vt Æneid. viii.

*— chlamyde & pictis conspectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda.*

Et Æneidos ix. *Stabat in egregijs Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.*

Confirmat verò & horum sententiam non parum Claudianus, qui Violas ferrugine dulci pictas scribit; lib. ii. de raptu Proserpinæ:

*Sanguineo splendore Rosas: Vaccinia nigro
Induit, & dulci Violas ferrugine pingit.*

Occurrit autem ferruginei Hyacinthi mentio apud Virg. Georgicôn iiiii.

Et pinguem tedam & ferrugineos Hyacinthos.

Item apud Columellam lib. x. in hortis:

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Putatur autem ferrugineus color & obscurus ac lugubris esse: Catullus enim in Argonauticis talem videtur affirmare:

*Nostros vt luctus, nostraq, incendia mentis
Carbasus obscura dicat ferrugine Ibera.*

Et Ouidius:

*— quorum per colla iuba sũ,
Excutit obscura tinctus ferrugine habenas.*

Sed ad Hyacinthum purpureum siue rubentem, vnde sumus digressi, reuertamur.

Recentiorum plerique hunc Hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem Historicum Iodocus V Villichius in commentarijs Georgicôn Virgilij nominat. At nobis magis placet, hunc Scriptum Hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferius suo loco, Non scriptum: in hoc etenim lugubres notæ inscriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ sunt.

Theo-

Ferrugi-
neus color.

Theocritus siquidem Εἰδυλλίω x. hunc Hyacinthum γραπτόν, id est, Scriptum appellat, sic canens :

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἔστι, καὶ ἀγραπτὸν ὑάκινθος.
Et viola nigra est, & scriptus Hyacinthus.

In quo quidem carmine Hyacinthus niger dicitur, non quod ipse totus niger sit, verum ab ipsis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quam purpureus dicitur Narcissus, propter medij circuli eius purpureum crispum ambitum; & luteus à calyce luteo; nam maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola, candidissima in utroque sunt, ut in Narcissi videre est historia.

Pausanias Corinthiacon lib. secundo, scriptum Hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriae prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ, statis festis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt: sequuntur feminæ ac viri: ipsis etiam pueris solemne est, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes: sunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem κομοσανδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet præterea easdem luctus indices litteras. Hæc Pausanias.

Porro purpureorum Liliorum istorum, in medicina incognitus usus est, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

De Lilio siluestri. C A P . I I I .

Lilium siluestre.

SILVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam locis, stellæ modo radiata, circumdantia: flores è suis pediculis deorsum dependent, Liliij diuisura, sed minores, colore purpureo frequenter obsoleto; quandoq; elegantiore, purpureisque aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio, quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recurvantur: radices bulbosæ, veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flauis coloris, ex quibus fibræ dependent.

Nascitur Lilium istud complurimis Germaniæ locis, in siluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus: apud Bohemos quoque in nonnullis collibus herbosis. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent.

Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

Germani Goidtwurz / à flauo bulbi colore, & Heidsische blumen appellant. Nostri Aelthens van Caluarien: Hispani Lirio Amarillo salvage: Galli Lys sauvage, hoc est, Lilium siluestre. Est tamen & aliud siluestre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua paulò post. Matthiolus istud Lilium in Italia à Chymistis Martagon dici ait.

Usus autem hoc Liliij genus in medicina nullum habet.

De Lilio siluestri altero. C A P . I I I I .

AD siluestris Liliij genus & multò aliud elegantius accedit: caulè istud promit cubitalem, aut proceriorem, multis folijs sensim attenuatis comosum, inferius ex purpura nigricantem: folia læuia sunt, pingua, & resplendentia, Liliij ferè candidi æmula, at tamen paulò nigriora, minusque acuminata: flores è summo ac fastigio caulis siluestris Liliij modo reflexi ac repandi dependent, suaueolentes pigmentorum quorundam instar; eleganti colore rubentes, medio inter Menium & Cinnabarim, utraque factitia; aut instar floris Constantinopolitani: pro radice bulbis ex squamulis multis, ac nonnullis minoribus bulbulis congestis; fibris verò & aliquot demissis, quibusdam verò & supra adnatis, veluti Lilijs purpureis.

In

Lilium siluestre alterum.

Corona Imperialis.

In Iapidæ montibus hoc Lilijs genus à se re-
pertum Matthiolus scribit: Belgæ cum alijs, in
hortis colunt.

Vnà cum candidis Lilijs in Belgio floruit.

Nomen huic Hemerocallidis alterius Mat-
thiolus tribuit: nos tamen ad Lilijs siluestris ge-
nus potiùs referendum censuimus. Hemerocal-
lis siquidem nobis, non bulbosum Lilium esse,
nec temerè, videtur.

De facultate verò huius comperti habemus
nihil.

De Corona Imperiali. CAP. V.

INTER siluestria Lilia venit & numeranda
Imperialis Corona dicta: cuius folia læuia,
oblonga, caulem quoque stellæ similiter in mo-
dum, veluti siluestris Lilijs, ambiunt: caulis quo-
que assimilis, sed fastigio ex aliquot folijs comam
proferens, à qua ex tenuibus pediculis deorsum
nutantes dependent frequentius quatuor flores,
singuli senum foliorum, Lilijs similes, sed mi-
nus patentes, minores, & haudquaquam reflexi;
colore vel lutei, vel Hyacinthi scripti, siue purpu-
rei Lilijs instar rubentes: (duorum etenim est ge-
nerum:) quorum stamina sex, & medius pistillus
inalbicant, pro radice bulbus non vt aliorum
Liliorum squamosus, sed solidus & cepaceo simi-
lior, odore Allium referens.

Rarus iste & peregrinus bulbus in Orientis
regionibus nascitur: apud Italos & Pannonios in
hortis à paucis coli cœpit.

Circa Nonas Aprilis anno M. D. LXXVI. ex
horto inuictissimi Imp. Maximiliani II. & non-
nullorum procerum, flores in aulam Viennæ
illati fuerunt.

Tale & Turfani patrijs vocibus appellari affir-
matur: Itali Coronam nominant Imperialem.

De huius quoque facultatibus nihil adferri
potest: nondum explorata sunt vel floris vel
bulbi vires.

De Dente canino & Ephemero. CAP. VI.

DENTI canino folia exeunt bina tetnave,
latiuscula, Allij vsini aut Colchici simi-
lia, sed minora & rubro maculata, aliquantul-
um humum versus reflexa: surgit ab his tenuis
pediculus dodrante breuior, è cuius fastigio flo-
sculus dependet ex sex foliolis, totidemque è
medio prominentibus, cum suis apicibus, sta-
minibus, Lilium siluestre, cum forma, tum re-
pandis extrorsumque reflexis foliolis referens,
verum minor, colore subinde candidus, aliquan-
do eleganti, nec tamen intenso rubore purpu-
reus; non rarò medio inter vtrosque: capitulum
subsequitur rotundum, exiguum, in quo femi-
na: radix oblongum & tenuem refert bulbum,
ex quo tenues fibræ demittuntur.

In Mutinensibus & Bononiensibus Italiæ
montibus reperiri fertur: Germanis ac Belgis
non nisi hortensis.

Aprili

Dens caninus.

Ephemerum Matthioli.

Aprili mense apud Belgas quandoque cum flore videtur.

Satyrium plerique appellant, & quidem Erythronium dictum: desideratur tamen in radice magnitudo Mali, & alia nonnulla. Alij Pseudohermodactylum nominant: nec adeo à Colchico (ad quod legitimus Hermodactylus venit referendus) differens, quin aliquo modo similis ei dici queat.

Cum Dioscoridis Ephemero magis convenit, præsertim in descriptione, paucis aliter se habentibus: Liliū siquidem silvestre folijs ac floribus minoribus, tenuioribus, & reflexis refert: radix vna oblonga, digitalis crassitudinis, oblongo ac tenui bulbo, vti scripsimus, similis: deest tantummodo caulis Liliij æmulus: qui tamen fortassis cum Liliij silvestris aliquo modo comparari potest; dependente nempe ex eo flosculo, instar Liliij huius reflexo.

Describitur autem Ephemerum istud his verbis: Εφήμερον, οἱ δὲ ἴεον ἀγρίαν, φύλλα καὶ κωνίδιον ὅμοια ἔχει κελύφῃ, λεπτότερα δὲ ἀνθη λιλιακά, πικρά· καρπὸν δὲ μαλακόν· ρίζα δὲ ὑπὲρ δακτύλου πάχος μία μακρὰ, σπῆικη, δασύδης: id est, Ephemerum, sunt qui Iridem agrestem, folia & caulem similia habet Lilio, tenuiora tamen: flores candidos amarosque: semen molle: radix subest vna, digiti crassitudine longa, odorata, adstringens. In qua descriptione vbi legitur ἴεον ἀγρίαν, malim legere κελύφῃ ἀγρίαν. Nam si folium caulesque Liliij, citius Liliū silvestre, quam Iris silvestris nuncupari debet.

Ephemerū.

Dioscoridis
locus anti-
madnerius

Ephemerū
Matthioli.

Matthiolus pro hoc Ephemero, herbæ cuiusdam iconem exhibet, cum hac descriptione nequaquam convenientem: quod & in hortis Pannoniæ superioris ac Belgij aliter quam ab eo depingitur, enatum vidimus. Prodiit siquidem folijs oblongis, latis, duriusculis veluti Ifatidis, sed tamen minoribus: cauliculis compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis; quos superius candidi conuestiunt flosculi quinque foliorum, haud magni, succesive prodeuntes: semen succedit in rotundis capitulis exiguum: crassis & multis fibris capillatæ radices.

Ceterum Dentis canini (si Ephemerum non est) facultas incognita, & nondum explorata later.

Ephemerum verò radice Dioscorides dentium dolores sedari ait, si decocto earum colluantur: folia verò in vino decocta, discutere tumores & tubercula.

De

Lilium non bulbosum.

Lilium non bulbosum obsoleto colore rubens.

LILIORVM aliquot genera descripsimus bulbosa: nunc aliud genus occurrit, non bulbosum. Huius duo genera florum colore discreta: vni flos luteus: alteri in rubro obsoleto colore purpureus.

1. Sunt autem Lilio non bulboso luteo folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli folijs similia: caulis cubito altior, teres, laevis, absque folijs, superius in apophyses, siue ramulos, aut propagines duas aut quatuor diuisus; in quarum singulis flores tres aut quatuor, Lilium album forma & foliorum numero referentes, colore Ochrae luteo: post flores crassa, triangulares gignuntur siliques; in quibus semen nigrum & splendens veluti Paeoniae, sed minus paulo: radices subsunt non vti alijs Lilijs bulbosae, sed veluti Asphodeli glandulosae, lutei Asphodeli radicem aemulae, multae videlicet, oblongae ab vno capite descendentes, e quarum annexu fibrae quaedam crassiores serpunt; quibus in plures plantas multiplicatur.

2. Alterum Lilium folijs, caule, siliquis, semine, radicibus glandulosis priori simile, singulis tamen aliquanto maioribus: flos obsoleto colore rubet, medio iuxta pediculum luteus est; qui matutino tempore dehiscens, vesperi, mox deinde periturus, marcescit: veluti & prioris.

Peregrinum Belgio vtrumque Lilium est, & aliunde inuectum.

Floret vna cum Lilio purpureo maiore, vel paulo ante, Lilia candida praecedens: quod luteum est. Alterius flores serius prodeunt.

Lilia sphodelum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum, veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duae: vna frutex, alia flos est.

Hemerocallis frutex.

Hemerocallis frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quae minutis tenuibusque constant folijs: semine exit, radiceque est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. De historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quae solis folijs coronant.

Hemerocallis flos.

Alia Hemerocallis, flos est, qui nocte tabescit, oriente vero Sole pullulat, Athenaeo teste: quale istud non bulbosum Lilium; praesertim quod purpureum & fugacissimum est, hoc enim vno tantum die viget, matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit: quam ob rem & proprie ἡμεροκαλλίς, ab vnius videlicet diei pulchritudine, dici potest.

Hemero-

Hemerocallidis autem huius descriptio his verbis apud Dioscoridem traditur: Η μεροκαλλίς φύλλα ἔχει τῆ κεφαλῶν ὁμοία κείνῳ· χλοαῖ δὲ ὡσπερ πορρῶτα· ἀνθὲ δὲ ἐν αὐτῷ κεφαλῆ ἐκάστην ἀπόφυσιν γῆ δὲ τῆν χλοῖαν τῶ κείνῳ ἰσοκότα ὅταν ἀρξῆται χραίνεν· τὴν δὲ χροῖαν ἰχυρῶς ὡ χροῖαν ῥίζαν ὁμοίαν βολβοῦ ἑυμεγέθει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cum primū hiare cœperint: colore Ochrae intenso; radicem similem bulbo magno.

Et cum hac quidem descriptione, Liliū non bulbosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines siue ramulos distribuuntur; singulique flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnus generis Ochrae luteo colore; alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse, πορφυρανθής nomen, inter nothas appellationes repertum, ostendit.

Neque obstat nobis, quòd Dioscorides Hemerocallidi radicem ὁμοίαν βολβοῦ ἑυμεγέθει, id est, magno bulbo similem tribuat. Innuīt enim istud, Hemerocallidis descriptionem apud eum deprauatam: vel enim superfluum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliata: vel duorum Liliū mutuas descriptiones, in vnā contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Liliij. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Liliū, apophyses faciens, & vnus tantūm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

*Dioscoridis
suspecta de-
scriptio.*

Dicitur verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλαχτον, κείνον ἀγρίον, κείνάνθεμον, πορφυρανθής, βόλος ὀάματικός, ἀνηπάθησον, Liliū agreste & Liliū marinum. Et omnibus his nominibus Liliū non bulbosum nuncupari potest, excepta tantūm bulbi Hamatici appellatione, quæ Lilio alicubi bulboso magis conuenit. πορφυρανθής autem vox purpureo propria est.

Ceterū facultates Liliij non bulbosi incomperatæ sunt, cum nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu sit vsus.

Dioscorides autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pello appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.

De Lilio conuallium.

CAP. VIII.

Lilium conuallium.

Vnifolium.

QVOD Liliū conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuscula, Liliij folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multū ab similes, verūm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.

S

In

In filuis & locis vmbrosis spontè exit.

Floret circa Kalendas Maij mensis.

Germani *Meppenblümlin* & *Meppenreis* / inde nominant: Belgæ *Meppenbloemkens*: Galli etiam *Muguet*: est tamen & alia ab ipsis *Muguet* dicta, *Asperula* vulgò dicta. Gesnerus florem istum *Callionymum* appellari posse existimat: nostra ætas *Lilium conuallium* vocat.

Calidæ & siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruorum resolutiones, vertiginem, morbum comitalem, ac alios cum cerebri frigida humidaque intemperie morbos, auxiliares esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

Vnifolium. Eiusdem cum Lilio isto generis esse putatur, quod *Vnifolium* dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acuminatum, magnitudine fere foliorum *Hederæ*; circa cauliculum autem breuem tenuemque bina: eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candiduli, *Lilij conuallij* similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: bacca sequuntur exigua, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentisque fibrae sunt.

Exit iisdem & similibus quibus *Lilium conuallium* locis: floretque eodem tempore, aut paulò post.

*Cyclaminos
nos tertia
Plinij.*

Vulgò nuncupant *Terbiadt* / id est *Vnifolium*, siue *μονόφυλλον*. Apud Veteres nomen non habet, nisi tertia *Plinij* sit *Cyclaminos*, cui similis videtur, si modò in exemplaribus error non est. Quæ de hac lib. xxv. cap. ix. sic habent: *Mihi & tertia Cyclaminos demonstrata est, cognomine Chamæcislos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Quod si autem in his verbis pro, vno omnino folio, legatur, simili omnino folio, non istud Vnifolium, sed ipse Dioscoridis Chamæcisillus, tertia Cyclaminos erit.*

Ceterum *Vnifolij* traditur à quibusdam resiccatarum radicularum puluis, aduersus pestilentem bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum aceto & vino aut aqua permixtis detur.

De Asphodelo.

C A P. I X.

Asphodeus albus.

Asphodelus minor.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; *Plinius* verò duo fieri genera, & *Dionysium* feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior ætas duo triuè *Asphodeli*

deli genera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.

Primum genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

Folia autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri folijs similia, acuminata: caulicem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus multi quinque foliorum flores patentés exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascētes, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his durum, triangulum, nigricantis obsoleti coloris: radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodò similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringente.

In Galliæ Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, spontè exit: apud Germanos & Belgas, non nisi fatus prouenit.

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam fatus est annis.

Huic similis & alius quidam minor est Asphodelus, sed fibrosis, non autem glandulosis radicibus: folia minora, angustiora dilutiùs virent: cauliculi inter hæc quini senive assurgunt; quos flosculi conuestiunt albidī, paulò quàm superioris minores: pro radicibus glandulosis multæ crassæ demittuntur fibræ.

In Hispaniæ plerisque locis spontè gignitur, & aliquot annis restat: apud Belgas hortensis est, & facillè hiemis iniuria perit.

Pseudoasphodelus quidam non abs re esse videtur, aut minor Asphodelus: nonnulli Phalangij speciem esse volunt; & Cretæ Phalangium appellant.

Asphodelus autem Græcis quidem ἀσφόδελος: Latinis Albucum siue Albucus, & Hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθεράκιος. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

Meminit huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulbosò eum scripsisse opinatur, eius tametsi bulbos non nisi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, etulentos reddi, ipsèmet testetur; quales non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasè videtur. Verba eius sunt:

Νηπιῶν οὐδ' ἴσασσι ὅσῳ πλέον ἡμῶν πικρὸς,
 Οὐδ' ὅσον ἐν μάλαχῃ τε καὶ ἀσφόδελῳ μεγ' ὄνειδος. id est,
 Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
 Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

Galenus
 notatur.

Ceterùm Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tussēs & rupta conuulsæque drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumptæ: dantur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo, sed imponere moribus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita: fordida item & depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataque & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

Succus radicis addito vetere vino dulci, Myrrha & Croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se & cum thure, melle, vino & Myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

Vstæ radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

Oleum in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in Sole perfrictam, illita radix exterit.

Semen, & flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

De Asphodelo luteo. CAP. X.

ASPHODELO luteo folia sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo à medio sursum versus, plurimi, alterius fatis similes, ceterùm colore lutei, staminibus in medio; capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues: multò quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facillè multiplicatur.

Peregrinus & hic Asphodelus Belgio eit, nec alibi quàm in hortis reperitur.

S 2

Floret

Asphodelus luteus.

Asphodelus luteus palustris.

Floret similiter Maio aut Iunio mense; folia eius pleraque hieme, si non admodum rigida fuerit, virent, Vere noua exeunt.

Recentiores Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest: Plinio siquidem teste, marem & feminam Asphodelum esse dixit, differentiam tamen vnius ab altero non ostendit.

2. Reperitur & huic caule floreque similis palustris quidam Asphodelus: folia promit pulchrè virentia, aliquantulum striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta, & dodrante breuiora: caulem rectum, pedalem, Antherico satis similem: flores è senis foliolis, exiguis staminibus in medio, colore luteo pallentes, Asphodeli lutei emulos, sed minores: semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis: radix longa, geniculata, non absque fibris serpit, graminis modo.

Nascitur huiuscemodi Asphodelus in humidis quibusdam ac palustribus Flandriae ericetis: æstiuis mensibus florens.

Asphodeli lutei esse palustrem speciem, aut Pseudoasphodelum luteum, caulis cum floribus ostendit, tametsi folia Gladioli sint aut Iridis.

Porrò quis horum Asphodelorum vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

De Asphodelo bulboso Galeni. CAP. XI.

BVLBOSVS Asphodelus folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi Asphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circumuestitum, rarioribus tamen, qui primi Asphodeli floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa, esculento bulbo maior.

Apud Belgas non nili hortensis est.

Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulò.

Asphodeli speciem esse caulis Antherico similis ostendit; qua de caussa & eum Asphodelum esse apparet, cuius Galenus lib. De alimentorù facultatibus secundo, meminit his verbis: Radix Asphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodò est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit, inque eo à Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cum

sic

Asphodelus bulbosus Galeni.

Gladiolus.

sic ait: *Nec quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt.* Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porro hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Aspatagum ictero laborantibus exhibent.

De eodem verò bulboso Asphodelo, & lib. De simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arifaro, & Dracontio similes esse ait, quales certe non primi illius, sed bulbosi sunt.

Verba Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix utilis est, sicut Ari, Arifari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vtæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

De Gladiolo. CAP. XII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minoræ & angustiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad

Gladiolus vtrisque floriferus.

S 3

vnam

vnā caulis partem digesti, quandoque verò & ad vtramque, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubentes, splendentes, aut (quod tamen rarò) candicantes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior; inferior maior, sed flaccidior, qui paulò post perit, in plures subinde multiplicatus.

Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro foecundo Italiae pluribus locis: nec ca-
rent eo Austriae ac Moraviae agri. Cordus in frutescens herbosissq; etiam nasci scribit. Et qui-
busdam locis maior ac procerior, alijs verò minor ac breuior reperitur.

Maior ac Iunio flores eius vigent, subinde & Iulio reperiuntur mense.

Græcis *Ξίφιον*, Latinis Gladiolus, & nonnullis Ensis appellatur. Sunt qui *φάσγανον, μαχαίρα-
νιον, μαχαίροφυλλον, ανακτόρειον, λιμνικήν, αειον*, Gladiolum Segetalem, & Linguam Ceruinam
nominant. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam
annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam
gratiorem faciat, ponderosiorēq; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt dixi-
mus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de Phasgano ad verbum trans-
lata. Phasganon autem idem cum Xiphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri no-
men dedisse, eumque hoc modo cum Cypiro confudisse, euident est & manifestum.

Pliny error

Valerius Cordus Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam,
& Germanicè, *runde Siegwurtz*, ad differentiam cuiusdam generis Allij, longa radice, quod
in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis *Siegwurtz*, / Victoriae radix, & Victoralis
longa dicitur. Flores Gladioli *Monacucie* ab Italis, vt testis Matthiolus, nominantur.

Ceterum radix Gladioli superior, attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, vt Gale-
nus ait, facultatem possidet.

Dioscorides hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum
Lolij farina & hydromelite phygethla discutere, eamque ob causam eiuscemodi emplastris
addi: menses etiam appositam ducere.

Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorē verò
steriles facere: quin & superiorē pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infanti-
bus vrinā ciere, & vesicæ vitijs illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est Gladioli, radicem
decoctā dulcem esse tradit, & tritam farinae admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

De Sifynrichio.

CAP. XIII.

Sifynrichium maius.

Sifynrichium minus.

SISYN

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terna, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verum fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeunt; forma quodammodò florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoliti: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam, alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumq; arrecta medium floris tenent; summa extremaq; parte diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi: radix bulbosa, gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ in uolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minus crassum. Duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. Vnum quidem maius, alterum verò minus.

In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur.

Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

Hispani *Nozelhas*, quasi nucas, siue paruas nucas maioris bulbulos; minoris verò *Machcas* appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè *σινελχον* ἢ *σινυελχον*, & Latine à Plinio Sifynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sifynrichij proprium esse, radicis quidem; quod infra est, augeri primum, Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sifynrichio radicem & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani *Nozelhas* nominant, verum Sifynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

De Iride bulbosa.

C A P. X I I I I.

Iris bulbosa.

Iris bulbosa Lusitanica.

BVLBOSA Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei fatis similia, superiore parte caua, inferiore verò prominentia ac subrotunda: caulem cubitalem: florem in summo cærulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è senis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis: maioribus deorsum reflexis pro fimbria, linea est lutea: sursum

S 4

sursum

Iris bulbosa latifolia.

furfum erecta minùs quàm Iridis curuantur: tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita vt stamina & apices, quæ subsunt, hiant hac parte flore, facile in conspectum veniant: flori oblonga, crassa, veluti siliqua succedit, in qua semen: radix bulbosa, oblonga, subrusta integitur membrana, quæ vbi florem facit, in duos bulbos abit, ipso caule ex imo & ex bulbi fibris assurgente.

Ex Britannia insulæ occidentali regione hic bulbos ad Belgium peruenit.

Misit & Hispania Bætica ac Lusitania huiusmodi bulbos, sed tamen colore & forma floris nonnihil differentem. Deorsum etenim reflexa candicant; assurgentia verò dilute cæruleum colorem referunt: angustiora siue minora, inferioribus ita incumbunt, vt stamina aut apices cerni non queant, ipsisque etiam adhærere appareant, quæ & extremis partibus fissæ sunt atque reflexa. Bulbus vt prioris est, siliqua longior ac tenuior.

Est & huius generis tertia lutei coloris flore, forma secundæ similis, quam etiam Hispania gignit.

Præter has verò & quartam quamdam Iridem bulbosam C. Clusius describit, ab amplitudine foliorum Latifoliam dictam: folia etenim huic lata, Liliij non bulbosi æmula, mollia, è viridi colore pallentia; inferiora verò etiam albidiora: inter quæ flos pediculo infidens exit, aliarum similis, odoratus, colore cæruleus, interdum candicans; quo pereunte, singuli vtrisque succedunt: radix bulbosa, dulcis, multiplice cortice nigricante integitur. Et hæc Hispania indigena.

Florem bulbosæ Irides initio mensis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium.

Nominare huiusmodi bulbos Lusitanos *Lirio* accepimus, & Lirij appellati à veteribus species aliqua esse videtur. Lirij siquidem apud hos, polysemos vox est. Narcissus enim Lirium est, & Lilius Lirium est: deinde & alia duo Liria apud Theophrastum sunt. Vnum quod lib. vi. Vere post Violam albam & φλόγιον, vnà cum Narcisso florere ait: alterum quod eodem libro, Autumno simul cum Croco florem facere incipere, atque statim primis imbribus florere scriptum reliquit. Et cum priore quidem horum, Iris hæc bulbosa conuenire posse videtur.

Hierobulbus Apuleij.

Est autem fortasse & idem hic bulbos, Apuleij Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cum Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbos Iridis sit flore; non improprie Hierobulbus aut Hieribulbus, quasi dicas Iris bulbosa, nuncupari poterit: nisi quis velit *ἱεροβόλον*, veluti magnum & grandem bulbos dictum. Magna siquidem & grandia, *ἱερα* & sacra ab antiquis cognominata fuisse, haud in ambiguo est.

De viribus autem Iridis bulbosæ nihil cõpertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.

Apuleius, Herba Hierobulbi, ait, accipito uncias sex, seui caprini tantundem, olei Cyprini libram & uncias duas, in se pisatis & commixtis vteris, dolorem articulorum tollit.

Item, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim purgat.

De Croco. C A P. X V.

INTER flores & Croci flos est: sunt huic folia oblonga, perquam angusta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternave, colore flammæ subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implente; quæ ceteris partibus præferuntur, colliguntur, & Croci nomine vel sola vaneunt: radix subest bulbosa, carnosæ, copiosa, & viuax.

Seritur Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicibus bulbis.

Optimus,

Crocus absque flore.

Crocus flores.

Optimus, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam & in Lyciæ Olympo: deinde ex Ægibus Ætholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, vt vulgò, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatum etiam, in Britannia insulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septemtrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

Optimus autem vbicumque natus, qui pinguißimus, recens, fragranti odore, colore rutilo: pessimus squalidus & situm redolens.

Crocus Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hieme tota virent, æstate nullibi conspicua.

Græcis similiter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis *Zaffaran*; atque inde in Italia, *Zaffarano*: Hispanis *Açafran*, *Safrã*, *Açafrãon*: Germanis *Saffran*: Gallis *Safran*.

Ceterum Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quamdam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigiliis siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiã gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subito irruentes citra febrem dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec non

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vulvæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes erysipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ecîmatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi Rosarumve liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimat.

De Croco siluestri.

C A P. XVI.

Crocus siluestris Autumnalis.

Crocus siluestris Vernalis prior.

Crocus siluestris Vernalis alter.

PRÆTER Crocum qui staminum causa colitur, sunt & complures siluestres alij, fatium æmulantes, sed haud vtilis. Vnus Autumnno floret; reliqui Vere: inter Vernales nonnulli maiores, latioribus folijs: alij minores, tenuifolij.

Primus siue Autumnalis folia habet oblonga, virentia, Croci æmula; sed in quibus striæ quædam inalbicant: flos dilutioris coloris Novembri viget: stamina crocea: succedunt Maio filiquæ angulosæ, in quibus semen: bulbus fatium refert.

Montanum hunc appellant: Lusitani *Pic de borro*. Meminit Croci montani Theophrastus lib. VI. Crocus, inquit, tam montanus inodorus, quàm fatius, Autumnno statim primis imbribus florent.

Inter Vernales agrestes Crocos maiores, ac latioris folij, prior, fatiuo folijs responder, sed tamen paulò breuioribus: flosculus forma similis, albicans, cuius exteriora foris saturatæ purpu-

Croci siluestres Vernales minores priores.

purpuræ ac violacei coloris lineolis striata : semen in siliquis angulosis : pro radice bulbus instar aliorum : stamina lutea veluti Autumnalis.

Proximus folijs est paulò latioribus ac breuioribus : species huius duæ : vnus flosculus albidus, purpureo nititur pediculo : alterius purpureus est : stamina pallefcunt : bulbus minor quàm Croci fatiui. 3.

Minorum siluestrium prior folia oblonga & gracilia promit, angustiora quàm fatiui : flosculus in breui pediculo minorem, subinde candidum, sæpè purpureum, foris tamen albicantem, & qua parte calyci infidet, luteolum : bulbus Auellanæ magnitudine albus, gustu adstringens. 4.

Alter minorum folijs antedicto similis : in breui admodum pediculo ex terra prominet flosculus, ex octo foliolis compositus, (cùm aliorum senis constant) ex albido purpurascens : radix gemina, vna alteri imposita, instar Gladioli ; quarum superior dulcis ac edulis, inferior flaccida. 5.

Tertius horum folijs paulò pluribus, & paulò crassioribus assurgit : flosculus exiguus purpureus, foris tamen tribus exterioribus foliolis dilutiùs quasi virescentibus. 6.

Externi autem hi omnes Belgio sunt : Autumnalis in Lusitanix quibusdam rupibus haud procul à mari nascitur : reliqui partim ex Italia missi, partim ex Hispanijs, opera ac diligentia Doctiss. C. Clusij ad nos peruenerunt : ex cuius Obseruationibus horum descriptiones huc transtulimus.

Siluestres Croci Vernales flores subinde Ianuario aut Februario in natiuo solo proferunt.

Inutiles omnes hi Croci sunt : idcirco siluestres verè dicuntur. Minorum ille, cuius radix veluti Gladioli gemina, existimatur aut *πρωτον*, vel *βολβειν*, vel *κωϊζ* esse, quorum Theophrastus lib. VII. mentionem facit. Recenset & quædam horum Plinius lib. XIX. cap. V. Genera, inquit, Græci hæc fecere : Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocotion. In tanta autem horum breuitate, sola nomina recensentium, quid potest certi colligi aut statui?

De facultatibus quoque horum hac de causa nihil adferri potest.

De Hyacintho non scripto. CAP. XVII.

HYACINTHVS apud Veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito scriptus cognominatur, qui maior est, & Lilio forma similis : de quo supra cap. huius lib. II. alter minor, non scriptus dici potest.

Non scripto autem Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia, Porri folijs angustiora & minora : caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cum primùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur : flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm carulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigrae dilutam purpuram referentes : semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum : radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vt & tota herba, plena.

Gigni-

Hyacinthus non scriptus.

Hyacinthus Orientalis maior.

Hyacinthus Orientalis minor.

Gignitur Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac praecocior: in alijs minor & magis serotinus.

Is etenim, quem Italia Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresque, ac citius prodeuntes. Horum vero vnus maior, plures profert flores: alter minor, pauciores.

Germanicus & Belgicus vtroque minor: flores & plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio vero etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus confitos: & praecipue quidem prope Mechliniam urbem, vbi copiosius nascitur.

Floret Aprili & Maio mense: Orientalis etiam Martio: & subinde multo ante.

Γάκκιστος Graeci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem a nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

Dioscorides hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expressisse videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quae in floribus, vno verticulo complexus:

Nec

Nec non vel niveos vel caeruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes. *Hyacinthos* appellant. Ruelius Gallis *Vaciet* dici auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiuscemodi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequente.

Huius porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in deficcando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

Semen leuiter extergit & adstringit, ordine quidem tertio quadamtenus exsiccat, ceterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

Radix, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur: aluum sistit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

Semen contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

De aliis recentiorum spuris Hyacinthis. CAP. XVIII.

Hyacin. hus racemosus.

Hyacinthus spuius recentiorum alter.

Dvos Hyacinthos superioribus capitibus descriptimus, vnum Lilij effigie scriptum, alterum minorem non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.

Inter Hyacinthos itaq; neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, benè virentia, per terram plurima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore caeruleo, alias diluto, alias saturato: subinde candido, aut ex albedo dilute admodum purpurascens: post quos siliquæ membranosæ triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa.

Plerisque Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hispaniæ locis hic bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in siluis ac nemoribus. In hortis satus facile comprehendit, inque plures bulbos citò multiplicatur.

Folia eius, qui ex Hispania in Belgium allatus est, ante hiemem exeunt; Germanici verò ac Belgici non ante Ver: flores Martio videntur, aut Aprili.

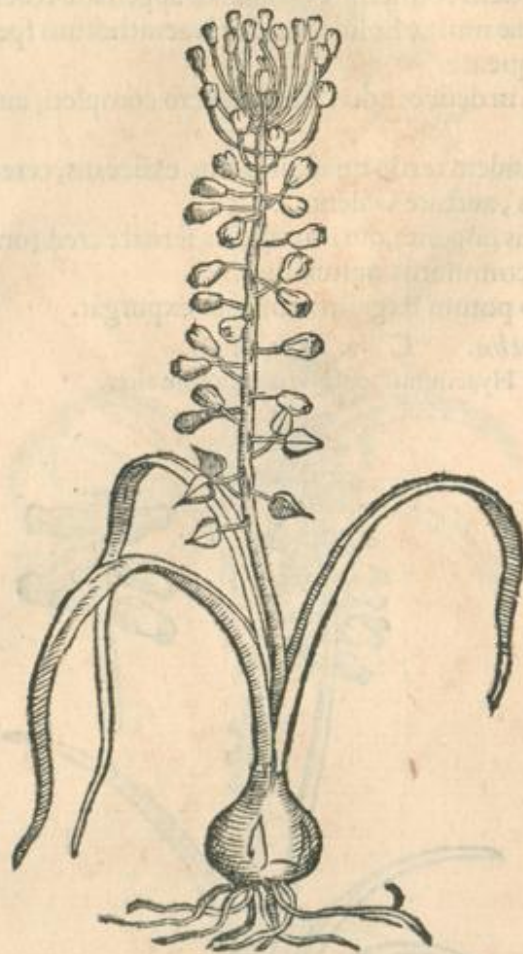
Hyacinthum autem hunc bulbum Fuchsius facit, secundam eius speciem statuens. Botryoiden siue Racemosum nonnulli cognominant. Itolorum pleriq; eum qui candicans est floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellant. Ex esculentorum autem bulborum genere aliquis esse videtur.

T

Repe-

Hyacinthus comofus spurius tertius.

Hyacinthus Autumnalis maior.

Reperiuntur autem esculenti bulbi complura genera, vti Plinius & Theophrastus scriptum reliquere.

Et genera quidem, inquit Plinius, Graeci hæc fecere: Bulbinen, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legunt) Ægylopa, Sifynrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, *λευκόιον, & βολβίνη, & ὁ πυτιών καὶ κύνις, καὶ ῥόπος πᾶσι τὸ σισυράριον*. Leucoion inferius describetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, *Κερα* quoddam genus est, vt Theophrastus & Plinius testantur. De Sifynrichio iam antè scripsimus. Pytion, *Κυίξ*, Acroscorodon, Ægylops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandum videtur, *κύνις* & Acroscorodon idem esse; apud Theophrastum enim *κύνις πυτιώνη*: apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit.

Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgò dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon Allij genus siluestre est. Nam folia, Allij quamdam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodon similitudinem aliquam cum Allio indicat.

2. Huic autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, foliis quinque senisve similiter per terram stratis, sed latioribus crassioribusque, & Porri foliis similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius, & quandoque ex purpura virentibus, aut ex virore albicantibus, vel ad cæruleum aut ad nigredinem accedentibus; quibus succedunt triangulares valvulæ siue filiquæ, maiores quàm aliorum: in quibus semen rotundum nigricans. Bulbus magnus est, & albidus; à quo crassæ frequentesque demittuntur fibræ.

Floret eadem quo prior tempore, Martio videlicet & Aprili. Recentiorum plerique peregrino & à Constantinopolitanis mutuato nomine Muscari appellant: ab odore floris, qui marcescens Moschum aut grati odoris aroma redolere percipitur. Hyacinthum Moschatum ea de causa quis dixerit. Sunt verò & qui hunc Tipcadi, aut Dipcadi cognomento Chalcedonicum dictam velint. Non esse autem Bulbum Vomitorium, pro quo à Matthiolo apparet depictus, satis est manifestum: legitimo Vomitorio paulò inferius ostenso, cap. XXI I.

3. Qui tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pingua, aliquantulum lata, caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum vertus, vnde quaque circa caulem

Hyacinthus Antumnalis minor.

Hyacinthus Fuchfij.

caulem multos, paruos, cauos, primùm purpurei; vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comoso: radicem vti aliorum, bulbosam, subruffam, ac subpurpurei coloris.

In Germaniæ quibusdam prouinciis, vti in Norico siue Bauaria, frequenter in pratis gignitur: quandoque verò etiam iuxta agrorum margines. Vt etiam Matthiolus, apud Italos inter segetes & in siluis.

Aprili ac Maio, subinde & Iunio flores eius vigent: semen postea perficitur.

Hyacinthi speciem, & quidem primam, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum siluestrem nuncupant: alij Comosum, Germani alicubi *W:dunting* appellant, alibi *Hunds Knoblauch*; id est, Allium caninum. Non est tamen Allij aliqua species, sed bulbi esculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè simillimus est. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autem Bulbina ex Africa bulbus esse, quem Afrum cognominant. Huic siquidem Dioscoridis *πυρρὸν*, id est, ruffum bulbum esse ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum Scillæ aut Pancreatij speciem esse: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancreatij bulbi grandes sint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

Quartus appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, foliis est angustis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in summo raris, cæruleis, staminibus in medio exiguis, semine in siliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulbosa. 4.

Nascitur in Hispaniæ & Galliæ quibusdam prouinciis, vt iuxta Parisiorum Lutetiam: reperitur verò & quandoque maior, subinde minor.

Sub æstatis finem Augusto aut Septembri florem profert; & maturius quidè, qui maior est.

Autumnalem Hyacinthum ea de causa & Serotinum nominant, neque aliud eius nomen cognitum habemus.

Præter hos & alium quemdam pro Hyacintho bulbum Leonhartus describit Fuchsius, foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiusculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis. quibus succedunt capitula rotunda, Ochri magnitudine, in quibus semen Milio simile: radice bulbosa, rotunda. 5.

Reperitur plerisque Germaniæ locis & alibi, læto, pingui, sed inculato solo.

T 2

Martio

Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

Germani *Blaw Merseblumen* & *Blaw Hornungs blumen* appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocant. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis, folia Lilij, bulbus mali magnitudine: Bulbo verò isti folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculis breuis.

Ad spurios Hyacinthos pertrahi quoque potest, à nonnullis Lilium vocatum Perficum. Folia huic oblonga, virentia, quàm Lilij angustiora, inferiorem caulis partem conuestiunt, qui rectus, rotundus, ac admodum procerus, bicubitalis, & non rarò altior, ferè tricubitalis. multis hic floribus sursum versus vndequaue circumfusis ornatur, qui modò ex longioribus, quandoque breuioribus pediculis deorsum nutantes dependent, quinquefolij, colore Violæ nigræ dilutiore ac magis rubente purpurei, staminibus aliquot mediis, particulatim & ab imo sursum versus florentes. bulbus subest magnus, vna parte rotundioris formæ, ab altera planioris, ex quo subtus nonnullæ fibræ demittuntur.

Peregrinus est flos, & à paucis annis in Belgij paradisos illatus. Appellatur vulgò *Panatzè di Persiano*, & à quibusdam, vt scripsimus, *Lilium Perficum*; à nonnullis verò etiam *Lilium Sufianum*; flos nouus, veteribus, vt creditur, incognitus.

Ceterum quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est; proinde & vires ac facultates eorumdem inexplorate: soli flosculi in hortis gratiam inuenere.

De bulbo Leucanthemo, siue Ornithogalo.

CAP. XIX.

L EVCANTHEMO bulbo folia multa sunt & angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, absque foliis; flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viridis, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis liliis, præsertim prius quàm adaperiuntur similes, qui Sole quidem splendente patent, noctu verò, & cum aër nubilus, etiam interdum reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semen exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore vt plurimum insipida & aquea, cum obscura tamen quadam acredine.

Repe-

Bulbus Leucanthemus minor siue Ornithogalum.

Ornithogalum maius.

Reperitur in agris frumentariis, apud Brabantos locis compluribus.
Maio mense flores edit.

Huic autem similis flore est, & alius quidam bulbus Leucanthemus, sed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & angusta: caulem rotundum, lætem, ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius summo veluti ramuli exeunt; atque in singulis flores candidi, sex foliolorum, exiguorum Liliorum æmuli; è rotunditate anguloso in medio capitulo Cachryos modo, aliquot staminibus circumdato. radix subest bulbosa, vti superioris, & candida.

Vterque autem hic bulbus *ὄρνιθόγαλον* Ornithogalon est, quod à Plinio Ornithogale dicitur. sed Maior descriptioni Dioscoridis similior videtur, utpote longioris caulis: est tamen & Minor Ornithogalon quoque. Nam & huic Ornithogali descriptio conuenit, & præsertim Pliniana. Plinius siquidem ei non caulem *διανιψυμειον*, vt Dioscorides; sed semipedalem tantum tribuit, qualis est Minoris bulbi.

Describitur autem Ornithogalon à Dioscoride hoc modo: Cauliculus est *τετρασές* siue *Ornithogalon* tener, tenuis, subcandidus, instar duorum dodrantum, supernè propagines tres aut quatuor habens paruas, in quibus flores foris herbacei, intus verò lactei candoris, inter quos capitulum vt Cachryi incisum. radix bulbosa. A Plinio verò his verbis: Ornithogale caule tenero, candido, semipedali: radice bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis.

Appellatur porrò horum Bulborum qui minor est, vulgò *ὄρνιθον*. Maiorem verò plerique Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Ægypti vrbs est, haud procul à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quædam in Liguria.

Matthioli maiorem hunc bulbum inter Narcissos retulit, & quartum Narcissum fecit, & aliud omnino ab istis Ornithogalon pictura expressit: caule videlicet foliosum, à Dioscoridis & legitimo, ea de causâ differens.

Describit porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Sueffionum agris eruitur: Radice, inquit, bulbaceam speciem præferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis; intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati,

T 3. veluti

veluti paniculae quaedam compactili callo squamatim cohaerentes, in pilulam extuberant, nucamentum Pineae nucis representantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpave perquam odorata. Vere vel aestate cum fronde viret: hie-me vel Autumno cum exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & vbi annonae premitinopia, plebis rusticae famem & ieiunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cum frugum penuria gliscit. Mirè suis expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognita radices, qui propter astantes cum aratro terra profcinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere colligunt, multo Castaneis suauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur. Sueslionensis ager Churlos vocare conlueuit. Haecenus Ruellius.

Churli.

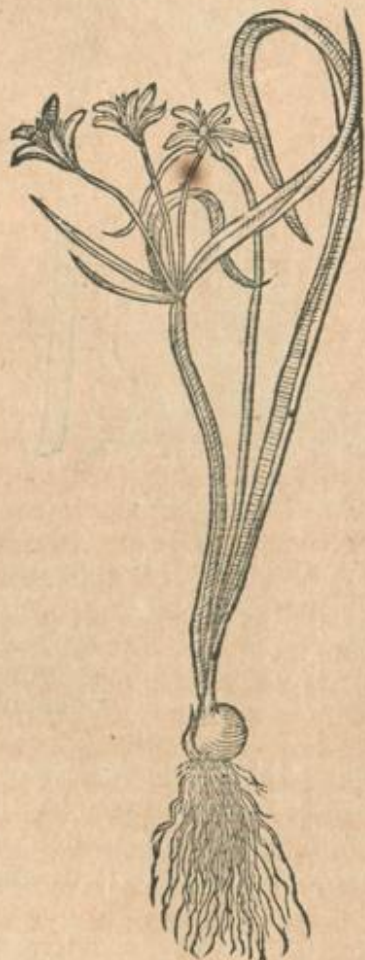
At Ornithogali fructum, Dioscorides ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

De Bulbo siluestri.

CAP. XX.

Bulbus siluestris.

Ornithogalum Narbonense.

1. **B**ULBO Leucanthemo minore superiore capite descripto, non multum absimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, Siluestrem agnominant. Sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis brevis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes; staminibus in medio capillaces, capitula semen ferentia triangularia: radix bulbosa, lenti fucci, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed perobscure Cepam referens.

In Germania locis vmbrosis ad margines pratorum & aruorum, ac secus riuulos, exit. Martio ac Aprili floret, fructumque perficit.

Germani *Feldwibel* & *Asterwibel* appellant, quasi dicas Cepam agrariam. Ex siluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non constat. Recentiorum nonnulli Ornithogalon luteum appellant, à similitudine cum Ornithogalo minore albo.

2. Ostendunt verò & hi aliud quoddam Ornithogalon, non modò ab isto, sed & à superioribus duobus valde differens: quod Narbonense cognominant.

Sunt

Sunt folla huius oblonga & tenuia, quamque aliorum angustiora: caulis tenellus, cubitalis aut procerior, nullis foliis conuolutus; floribus vero exornatus quam plurimis, à medio fastigium petentibus, qui foris & extrinsecus herbacei sunt, patentes vero interius lactei candoris visuntur, Phalangij flores referentes: fructus triangularis est lobus, in quo semina. oblongus est bulbulus.

In Narbonensi Gallia ac iuxta Monspelim in agris frumenti feracibus nasci fertur.

De nomine huius non constat: nam legitimum Ornithogalon esse non videtur. Nec facile fuerit Scillam Epimenidiam affirmare, in tanta Plinij breuitate, qui solus huius meminit; nisi idcirco Scillae species habeatur, quod Scillae modo flores haud dissimiles proferat.

Facultates autem horum incognitae sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex lutei bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma ulceribus depascentibus vtiliter imponi refert.

De Narcisso. CAP. XXI.

Narcissus medio purpureus.

Narcissus medio luteus.

NARCISCI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnus medio purpureus, alterius luteus.

Medio purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinatae rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa, Cepae similis, quae nucleos ex se demittens, in multos facile bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, sed florendi tempore differentes, magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij, praecoces & serius prodeuntes, minores sunt.

Alter Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio calyce luteo; semen & radicem bulbosam similia.

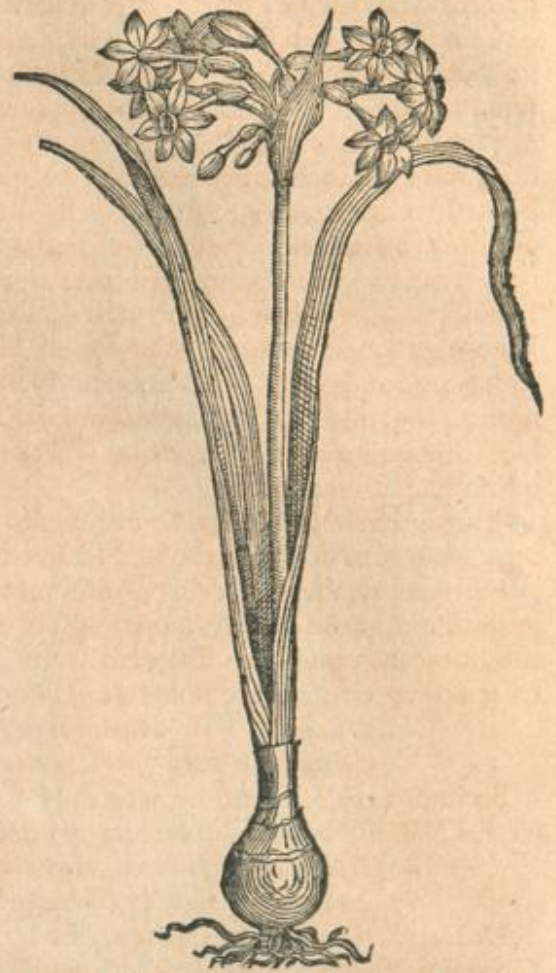
Huius generis & alius quidam Tertius Narcissus est, folijs non modò quam Primus, verùm etiam

Narcissus medio luteus alter.

Narcissus totus albidus.

Narcissus multiplex.

Stirpes cili-
tina man-
gonio mi-
tatur.

etiam quàm Asphodelus, latioribus longiori-
busque; floribus in singulis caulibus quatuor aut
pluribus, candidis, minoribus, medio eorum lu-
teo, calyce eminentiore, multò tamen quàm
Narcissi lutei siluestris breuiore: radix similis est
& bulbosa.

Iam & Quartus quidam est Narcissus, antedi-
ctis forma similis, sed per totum florem & me-
dio quoque candidus.

Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, cum
primi, tum alterius generis, foliis & bulbis aliis
haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad
stirpium herbarumq; genera multiplicanda fœ-
cunda, tum ad ea permutanda prona; præsertim
si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum
stirpes transferantur. Hæc etenim plurimùm posse
ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.

Exeunt qui medio purpurei sunt plerisq; Gal-
liæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis.
Dioscor. in montibus potissimum nasci tradit.
Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est,
Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingres-
sam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit
his versibus:

Αἰ δ' ἐπεὶ ἐν λειμῶνας ἐσῆλυθον ἀνθεμένους,
Ἄλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότε ἄνθεσι θυμὸν ἔταρπον,
Τῶν ἢ ὑδρὶ νάρκισσον εὐπνοοῖ, ἢ δ' ἐὺ ἀκινθον: id est,
Florida sed postquam veni re in prata puella,
His illa, hæc aliis se floribus oblectabant; (Itho.
Narcisso illa quidem bene olēse, atq; illa Hyacin-
Florent

Florent in Belgij hortis, prioris generis præoces Narcissi, initio Aprilis: medijs sub finem, feriores Maio mense: medio lutei eodem fere, quo primi generis medijs, tempore.

Græci huiusmodi flores *Ναρκίσους*, Latini similiter Narcissos nuncupant. Belgæ *Narciss* seu *Spaensche Zennetten*: Germani *Narcissen rößlin*: Hispani *Narciso*. Dicitur autem Narcissum Plutarch. in Sympol. quasi nervus hebetantem, & torpidas facientem gravitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quod s. defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiam *λεϊριον*, & Apuleio teste, *ἀνυδροσ, βολβοσ ἐμεικτοσ, ἀντογυρισ*. Lirium autē Theophrastus eum appellat, cui latius est herbæ folium, & flos melinus longior, qualis utique tertius est; quem & ait sponte germinare. qua de causa *ἀντογυρισ*, id est, a seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Liliū quoque Lirium est, Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus auctor est. *Ανυδροσ* autem Narcissus proprie montanus est, eò quod ab aquis remotus proveniat. *Βολβοσ ἐμεικτοσ* nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbus vomitorius proprie dictus, de quo capite subsequente.

Prior autem horum Narcissorum, medio videlicet purpureus, ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei flores esse scribit. Narcissi duo genera, inquit, medici in usum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, ut eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit: Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narcisso Virgilius in Bucolicis Ecloga quinta:

*Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.*

Secundi verò & potissimum tertij Narcissi Ovidius tertio Metamorphoseon lib. meminit, ubi Narcissi formosi adolescentis mutatione in flore sui nominis describit, hoc carmine:

*Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.*

De tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale utique primus habet: sexto verò, latius quàm Asphodeli, uti tertij est, quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Ex eius siquidem de hoc Narcisso carminibus, quæ attulimus, id manifestissimum est. Florē etenim, ait, Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exeplaria Theophrasti pænè omnia *μέλανα τῆ γροιά* Theophrasti locus emendatus. habent, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, ut Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro *μέλανα* reponendum est *μήλινα*. Est autem melinus color, idem qui Ochra, siue luteus.

Putatur autem & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quod in iis quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: *Μετὰ γὰρ Ἀρκτου ἐν ἡ ἀνθησι, & πρὸ ἐπιστημοίαν*, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verum ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, uti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germaniæ suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulò inferiùs Theophrastus vnà cum Croco *πρὸς πρώτοις ὕδασι*, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; ut diligenter utrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

Actotidem quidem, quos proprie Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij lutei appellati Narcissi, de quibus mox in sequentibus capitibus.

Matthiolus verò & aliorum quorundam icones exhibet, qui tamen non Narcissi, sed omnino alterius generis flores sunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon est, Maius à nobis agnominatum. Quintum Gesnerus & omnes passim Tulipam vocant. Sextus ac septimus Leucoia sunt bulbosa.

Ceterum Narcissi radix, ut Galenus ait, vsque ad eò exiccandi facultate pollet, ut & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quidam absterforium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque nervos agglutinat imposita: luxatis item malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vriticæ semine & aceto, at cum Eruo & melle vlcera

ulcerum fordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

De Narcisso luteo Iuncifolio, siue Bulbo vomitorio.

CAP. XXII.

Narcissus Iuncifolius maior.

Narcissus Iuncifolius minor.

PRÆTER Narcissos superiore capite descriptos, & alios superesse luteos diximus: vnus Iuncifolius, alter Siluestris & Pseudo-Narcissus est: tertius Autumnalis.

Iuncifolio Narcisso, folia sunt oblonga, angusta, crassa, interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, Iuncis cum læuore, tum colore, & quodammodò flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verum minores, & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra membrana integitur.

In plerisque humentioribus herboris Hispaniæ montosis locis gignitur. vno verò loco lætior & pluribus foliis floribusque luxurians: altero autem minor, & flores pauciores proferens. Vterque Belgis hortensis est.

In Belgio Aprili mense florem vterque promit: & Martio, si hiems clemens fuerit.

Hispani à similitudine, quam folia cum Iuncis habent, *Ionquillius* nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possumus. Dioscoridis est Βολβοσ ἐμεπικός, siue Bulbus vomitorius, id quod ex ipsa Bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβοσ ὁ καλέμενος ἐμεπικός, ἔχει τὰ φύλλα ἰμαντοδέστεα, καὶ πολλὰ μακροτέρα τῶ ἰσώδιον· ῥίζαν ἰοικίαν Βολβοῦ, περὶ ὃν φλοὶσ μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibilia, & multò longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multò quàm alicuius bulbi ἰμαντοδέστεα siue flexibilia, vtpote iuncis propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraque multò quàm esculenti Bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

Quibus autem facultatibus Narcissus Iuncifolius præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò Bulbi vomitorij radicem, si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodit.

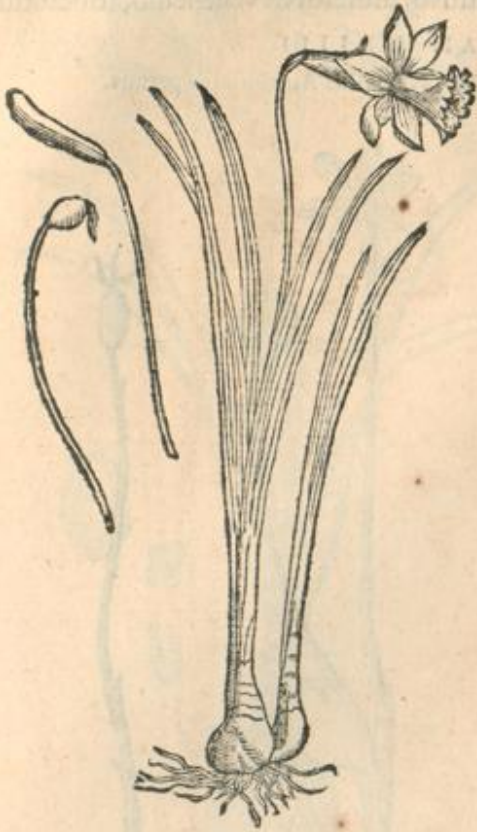
De

De Narcisso luteo siluestri, siue Pseudonarcisso.

CAP. XXIII.

Narcissus luteus siluestris.

Narcissi siluestris alia icon.

Narcissus siluestris multiplex.

LVT EVS Narcissus siluestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minor: caules dodrantaes, atque in singulis flores singulos, Narcissi similes; sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus semen: radix bulbosa, vt aliorum Narcissorum.

Contingit verò & huic, quod aliis quandoque floribus, & candidis Narcissis accidit, vt videlicet floris foliola multiplicentur. & talis quidem flos medio calyce caret, compluribus foliolis mediũ occupantibus. folia autem ac bulbi cum alterius conueniunt: flos quoque totus luteus.

Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præsertim solo, & in siluis locisque arboribus consitis: & similibus quoque cum in Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos.

Floret Februario & Martio quandoq; mense. Germani ea de causa Gälbe Hornungs blumē / id est, nostrate dialecto, Geel Sporniet bloemen nuncupant. Februius enim Germanis Hornungs monat / Belgis Spornhelle.

Appellant verò & hunc Narcissum Belgæ Geel Eydeloosen: Latine autem vulgò Narcissus luteus & Pseudonarcissus dicitur.

Ceterum

Ceterum quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum est, Narcissi huius siluestris radicum decoctum, per aluum lentos & pituitosos humores, nec non ferrosos expurgare, & his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum, semine Anisi & Zinziberis non nihil additis: quæ, vt minus noceat, minusq; molestū sit ventriculo, adiciuntur.

De Narcisso Autumnali.

CAP. XXIII.

Narcissus Autumnalis maior.

Narcissus Autumnalis parvus.

1. **Q**UÆM nostra ætas Narcissum Autumnalem nominat, folia promit oblonga, læuia, resplendentia, saturatè virentia: inter quæ pediculus assurgit breuis, fastigio florem vnicum adferens, haudquaquam Narcissis aliis similem, sed veluti Colchici aut Croci, ex sex foliolis compositum; colore autem luteum: in cuius medio sex stamina, & eiusdem coloris pistillus. subest bulbus mediocris magnitudinis, fibras aliorum modo deorsum demittens.

In Hispania ac Italia gignitur: & vno loco longioribus ac angustioribus, alio verò breuioribus ac latioribus foliis: amat humentia & pratensia, ac etiam montana.

Autumno sub finem Augusti, ac Septembri mense florem huius videre in Belgio contigit: eodem ferè in Italia tempore floret.

*Narcissus
Marcelli
Vergilij.*

Autumnalè hac de causâ Narcissum appellant: Hispanis *Cibollina Alborana* dicitur. Narcissi autem nomè accepit, quòd Marcellus Vergilius in Commentariis suis in Dioscoridem, hunc pro Narcisso describat: Nos, inquit, in Apenninis montibus frequentem vidimus florem, Augusto ac Septembri mense florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narcisso describuntur; singulari caule, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sed inter luteum & candidum colorem: nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum, & magis albicantem. Hæc Marcellus.

Videtur autem *λειριον* siue Lirij ea species, quæ à Theophrasto Autumno, mox post primos imbres, vnà cum Croco florere refertur; quòd *λειριον ἑπαιρον*, siue Lirium alterum ab ipso nominatur.

2. Præter hunc verò & alium quemdam Narcissum Autumnalem C. Clusius describit, foliis viduum, pediculo breui, flosculo paruo candido, odorato, Narcissi æmulo, sex videlicet foliorum, & calyce medio paruo luteo. bulbus exiguus est.

De Narcisso marino.

CAP. XXV.

PRIVS autem quàm Narcissos deseramus, describendus & vnus adhuc bulbus, ad Pseudo-Narcissi genus pertinere apparet. folia huic quina senave, oblonga, latiuscula, veluti vnus

vnius

Narcissus marinus.

vnius Narcissi; sed duriora: caulis pede non raro altior, in cuius fastigio è tenui membrana terni quaternive, aut plures emergunt flores, Pseudo Narcissi æmuli; longis è medio calycibus prominentibus, stamina quibus continentur, sed colore albidis. subsequuntur angulosæ valvulæ, in quibus semen. magnus subest bulbus, candidus, nigra membrana circumtectus, quibusdam subinde adnatis, quibus multiplicatur.

In maritimis non modo Narbonensis Gallia, verum & Hispaniæ, præsertim Valentini regni, gignitur: tum & alibi, sabulosis & aridis locis, quæ subinde marina rigantur aqua.

Maior mense florentem; Julio verò ac Augusto semine iam maturo, huius bulbos se eruisse iuxta Monspelium C. Clusius in Observationibus suis refert.

Hispani huiuscemodi bulbum *Amores myos* appellant: Italicorum nonnulli *Giglio marino*: nostri temporis plerique Scillam vocant, & ex ea Trochiscos de Scilla formant: aliis placet esse Pancratium, & quidem Marinum. Pancratij autem bulbus, ut Dioscorides refert, *κόκκιρος ἢ κόκκιροφυεος*, id est, subrufus aut subpurpureus est: istius verò, ut diximus, albidus. Matthiolus, quantum ex icone colligere licet, inter Narcissos numerat, & Constantinopolitanum cognominat. Et præstat inter Narcissos retineri, & Marinum dici, quàm vel Scillam, vel Pancratium temerè affirmare.

Facultate autem Pseudo-Narcisso luteo assimilis videtur: nam & gustatus tantummodò bulbus, nauseam excitat: ut Lobelius auctor est.

De Leucoio bulboso. CAP. XXVI.

LEUCOII bulbosi tria nobis obseruare genera contigit: vnum Trifolium: alterum Hexaphyllum: tertium Polyanthemum cognominari potest.

Primum folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, foliis Pseudo-Narcissi lutei colore proxima, inter quæ mediusexit cauliculus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus, candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallide virentia, & aliquantulum striata, in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus, coloris, quæ facillè in plures bulbos multiplicatur.

Peregrinus Belgio flos, sed Italiæ & aliis regionibus familiaris.

Exit præmature Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

Leucoion videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset: & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare vbi cælum clementius est, statim etiam nondum hieme exacta; vbi verò immitius, postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinne Leucoion bulbosum triphyllum, & Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

Proximo generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, læuiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares; flores in singulis singuli, rarissime gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur.

Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis siluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat.

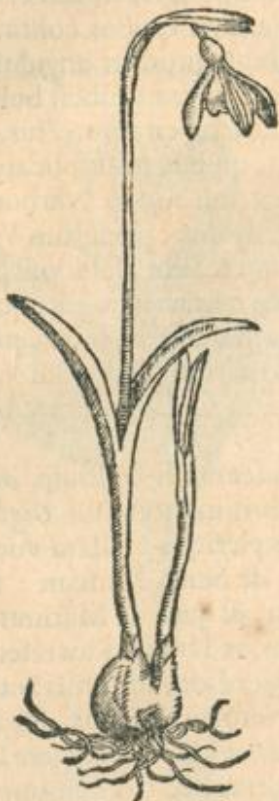
Floret eodem, quo superius, tempore, aut non multò post.

Germani *Wesse Hornungs blumen*: Nostri *Witte Tydeloosen* appellant.

V

Leucoij

Leucoion bulbosum triphyllon.

Leucoion bulbosum hexaphyllum.

Leucoion bulbosum polynathemum.

Leucoion bulbosum Autumnale minimum.

Leucoij

Leucoij bulbosi genus esse, manifestum est, quod Hexaphyllum, non abs re, à sex floribus foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, ut cap. De Narcisso scriptum est.

Tertium Leucoion bulbosum caule & foliis Secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinque aut sex, & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia similes.

3.

Est & hoc nobis hortense tantum.

Non primo Vere cum aliis duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, una cum Narcissis floret.

Violæ siue Leucoij bulbosi species haud dubio quædam est, sed ferotina.

Annumeratur verò & istis Leucoiis Bulbus quidam parvus, ex multis tunicis compactus, cui folia exeunt exilia, & cauliculus gracilis palmum altus, e cuius fastigio flosculus vnus aut alter dependet parvus, albidus, tenum foliorum, Leucoio altero similis, sed minor multo, odore destitutus, & non Vere, sed Autumno prodiens.

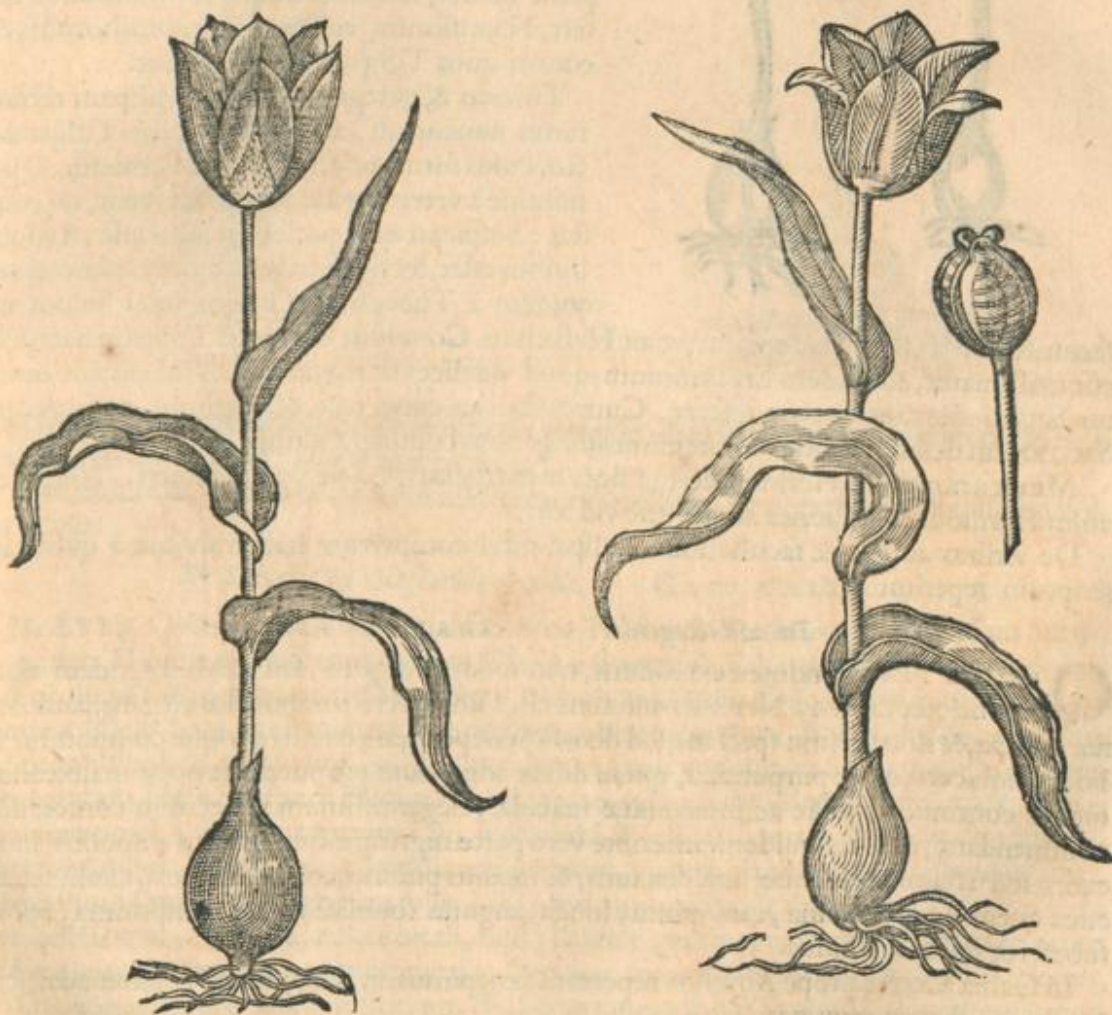
4.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cum à veteribus de iis nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

De Tulipa. CAP. XXVII.

Tulipa.

Tulipa cum semine.

Ex bulborum florum numero & Tulipa est flos peregrinus: cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliæ minores.

Maiores forma eadem satis omnibus est: folia eius bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa: quæ cum primùm erumpunt, modicè rubere videtur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulò altior, cui vnus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodò similis; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, nonnumquam candidus, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet: varietatem autem in his non exiguam etiam admittit, margines siquidem foliorum, & non rarò vngues siue inferiores particulæ, aliter quàm foliola subinde colorata sunt: transeunt

1.

Tulipa minor Narbonensis.

verò per hæc & quandoque striæ alterius coloris: odor nullus est, nisi luteo cuidam, qui odoratus sentitur: semen cartilagosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis.

Minores Tulipæ foliis sunt angustioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac brevioribus: floribus minoribus & minùs in latitudinem sese pendentibus, colore luteis: bulbis minoribus.

In Thracia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi ac in Italia nasci feruntur.

Aprili mense Tulipæ florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario; veluti testis est Augerius Busbequius in Itinere Constantinopolitano, in quo inter Hadrianopolim & Constantinopolim ingentem vbiq;e florum copiam, media planè hieme, Ianuario mense, sese obtulisse refert, Narcissorum videlicet, Hyacinthorum, & eorum quos Tulipan Turcæ vocant.

Turcico & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formâ referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, nõ constat. Suspiciari quis posset, *πυνώζ* esse, si edulis bulbus esset, & cogendo lacte efficax. Nam *πυνώζ* quidem à Theophrasto inter edules bulbos re-

fertur, & herba est, qua lac cogitur, vt ait Hesy chius. Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium; quòd videlicet flore vna species rubeat, aut omnino Satyrij aliquam speciem referat. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyriorum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum.

Minor à nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, sed perperam tamen. Neque enim Hermodactyli species aliqua esse videtur.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

De Meleagride.

CAP. XXVIII.

Qui latè Narcissi nomen extendunt, non modò Tulipam, sed & Meleagridem eò referunt, quæ tamen à Narcissis differens est, Tulipæ verò similior. flos elegans, paulò minor Tulipa, & non sursum spectans, sed deorsum dependens; è senis quoque componitur foliolis; violaceo colore purpurascit, quem dilutè admodum purpureæ, ac quasi inalbicantes, ordine continuo digestæ ac intermixtæ maculæ, elegantissimam varietatem conferentes, commendant; & foris quidem: interiore verò parte nigricantibus sparsim dispositis lituris exornatur: stamina quoque huic sex sunt, & medius pistillus, colore sublutea. caulis tenuis, circa quem subinde quina, rarò plura, longa, angusta foliola è virore candicantia. bulbus subest rotundus & albidus.

In Gallia Celtica prope Aurelios repertum accepimus: in Belgij hortis feliciter adolescit, & subinde florem geminat.

Vnà cum Tulipis Aprili mense flos huius viget.

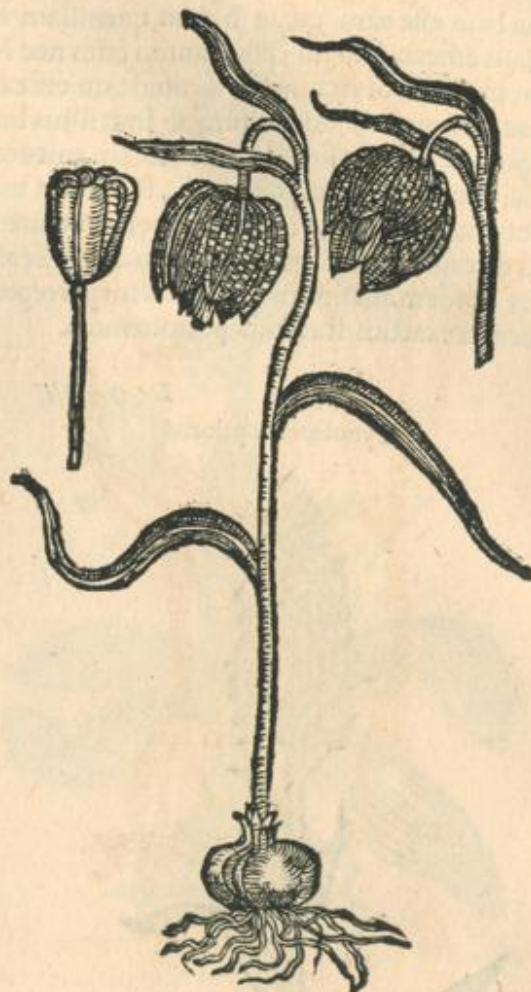
Nonnulli Fritillariam vocant, ab abaco siue alueolo, in quo Scacorum appellatus ludus exercetur, quem Fritillum dici existimant, quod non constat. Martialis siquidem Fritillum appellare videtur abacum, in quo alea luditur; Epigrammaton lib. v. ad Gallam:

*Iam tristis, nucibus puer relictis,
Clamose reuocatur à magistro:
Et blando malè proditus fritillo
Arcana modò raptus è popina
Aedilem rogat vdius aleator.*

Nobis rectius Meleagris nominari videtur: Meleagridis siquidem auis plumas, si non coloris.

Meleagris.

Meleagridis altera icon cum fructu.

loris specie, attamen varietate & dispositione, magnitudineque macularum refert. Meleagrides enim aues colore variatis sunt plumis.

De facultatibus autem huius floris nihil contingit adferendum; exploratas siquidem nullas habet.

De Satyriis ex Dioscoride & aliis. CAP. XXIX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioscorides esse tradit: vnum *τριφυλλον* siue trifoliū; alterū cognomento *ερυθρονιον*.

Trifolium folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho aut Lilio similia, verū minora & rubentia: caulem *μελδον*, id est tenuem siue nudum, cubitum longum; florē Liliij specie, album; radicem bulbosam, vti Malum, *πυρραον* siue fuluam, intus vt ouum candidam, gustu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulò aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Liliij, sed rubri Liliij esse ait, quæ multò angustiora & minora sunt, quàm candidi Liliij: & radices ei geminas, contra planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion foliis Liliij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo: radice gemina, cuius superior pars & maior mares gignat, inferior ac minor feminas. Pertinet autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij historiam. Radicem autem huius Satyrij Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere, hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

Plinij locus animadvertitur.

Erythronium Satyrium siue Erythraicum, semen habet Lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & læue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna verò pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multò magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quòd semen ei non Lini, sed Viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures, ex aliorum tamen relatu, adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium prosedamum vocant.

V 3

Sed

Sed postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad Venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temerè videtur, Satyrium istud herbam esse eam, quam Indus quemdam attulisse Theophrastus lib. 9. ait, ad rem Veneream efficacissimam; potissimum cum nec huius, nec alterius Satyrij, Theophrastus vsquam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent, vt refert Theophrastus. Verum hanc ea de causa cum Erythronio eadem esse affirmari certò non potest, cum non raro dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

De Orchid.

CAP. XXX.

Cynoforchis prior.

Cynoforchis alter.

ORCHIDES, Dioscoride auctore, duo sunt: vnus Cynoforchis; alter orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multæ aliæ ac differentes reperiuntur species. quas quia duobus illis complecti non posse videbamur, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoforchin, siue Canis testiculum: proximum Testiculum Morionis: Tragarchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum Testiculum odoratum, siue Testiculum Pumilionem cum Cordo appellauimus.

Cynoforchis.

Cynoforchios complures reperiuntur species.

1. Prima folia habet lata, pingua, Lilij foliis propemodum similia; caulem pedalem aut altiotem, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatum digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore lacinosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras supra adhaerentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi; forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.

2. Altera species foliis similiter læuibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis minoribus

Cynosorchis tertius.

Cynosorchis quintus.

ribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascens, multis purpureis punctis, & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependēte ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachiis & diuaticis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferē modo, quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis Myristicæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

Tertia Cynosorchis species, folia edit angusta, striata, Plantaginis angustifoliæ foliis modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaque spica copiosos; colore foris puniceo & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

Huic & alius floribus per omnia similis quidam Cynosorchis est, foliis tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchis speciem quartam non ineptè quis fecerit.

Iam & Quinta quædam species reperitur, foliis vti secundus Canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum.

Ex horum numero Primus vel Secundus, vel vterque Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris siue Epimenidiæ foliis similia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò versus terram inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante, flores purpurascens, bulbos radicum oblongis Olivis similis, præsertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse scribit.

Ορχις, αἰτ, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φυλλὰ ἔχει καὶ γῆς ἐς ἑσθμῶρα, καὶ τὸν καυλὸν καὶ τὴν πυθμῶρα, σκίλλησιν ὁμοία, γενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα. καυλὸν ἀπὸ τῆς μήκος ἐστὶ ἀνθὴ πορφυροειδῆ ἢ ῥίζαν βολβοειδῆ, ὅπι μίση, διπλῆν γενὸν ὡς ἐλάϊας, τὴν μὲν ἀνω, τὴν δὲ κατωτέρω· ἢ τὴν ἰσθμὸν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν ἢ ῥοσίν. hoc est, Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram strata, & circum caulem ac spicam, Scillæ mollis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpurascens: radicem bulbosam, oblongam, geminam,

Testiculus morionis mas.

Testiculus morionis femina.

minam, angustam vt Oliua; vnam superiorem, alteram inferiorem; & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugosam.

Dioscoridis
locus resti-
tutus.

In qua descriptione deprauate in Græcis exemplaribus legitur *ἐλαία μαλακή*, pro *σκίλλη μαλακή*: nulla siquidem appellata est mollis Olea, & Oleæ folia multò & minora & angustiora sunt, quàm Orchios. Scillarum autè quedam mollior. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat, eiusque foliis Cynosorchios mollia ac læuia folia, similia & angustiora esse ait.

Theophrasti
& Plinij
loca corrupta.

Confirmat hanc lectionem Theophrastus De historia stirpium lib. 9. vbi de Orchi scribens ait: *Ἐχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λείωτερον δὲ καὶ ἔλαττον*: hoc est, folium habet Scyllæ simile, sed læuius ac minus. Et similiter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ esse dicunt, læuiore ac minore. Est tamè in vtroque auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro *σκυλλῶδες* siquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus (quæ Gazæ male conuersionis occasionem dedere) perperam legitur *σιλφῶδες*. Sequitur deinde: *τὸν δὲ καυλὸν ὁμοίωτον ἀπίω, ἢ τοὶ ἀπύρω, ἔστι ἀκάνθη*, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauate: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: *τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθῶδη, ὄρχην δὲ ὁμοίωτον ἀπίω*. Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

Testiculus Morionis duplex est: Mas videlicet, & Femina.

Testiculus
Morionis
mas.

Mas folia sunt quinque, aut sex, longa, lata, læuia, Liliij foliis similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata, quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiusdam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola, quæ à lateribus surgunt, auriculas; quod verò e medio attollitur, cristam refert. radices gemini sunt globuli, nucleo nucis Myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt.

Testiculus
Morionis
femina.

Femina folia habet similiter læuia, sed angustiora & aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angustifoliæ quodammodò similia: flores hiantes quoque, & veluti patentis cuculli,

Tragorchis, Testiculus hirci.

Orchis Serapias primus.

culli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, sed ipsis floris cucullo ita incumbentibus, ut non facillè obseruentur. gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

Et vni quidè huius generis flores sunt purpurei Violæ terè ingræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluresq; densiore in spica; caulisque quàm reliquorù longior.

Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.

Tertij flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculù colorem, densa huic breuisq; spica, flores minores: folia nonnihil striata, pleraq; erecta & caulè circum amplectentia.

Hunc Testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parùm isti attenderunt, Orchies à Satyriis differre.

Sunt verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui rari, colore nunc in cæluo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragorchis folia similiter leuia, lata & longa fert, Liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem, sæpè foliis nonnullis inferiùs implicitum: flores secundùm caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuiò simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum maculata: semen in valvulis oblongis & striatis gignitur per exiguum: testiculi subsunt grandes, fibræ aliquot supra adhærent.

Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, *τεργόρχει* & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculi Serapidis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera, flos vnus papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert.

Primum itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, at Liliij foliis multo minora: caulem dodrantalè aut altiore, flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodò similes, è foliolis scilicet tribus commissi, vno superiore, duobus lateralibus

1.

2.

3.

4.

Testiculus

Serapias.

1.

alas

Orchis Serapias secundus maior. Orchis Serapias secundus minor. Orchis Serapias tertius.

alas referentibus; & longiore, tenui, veluti papilionis corpore propendente, melleum & dulcem liquorem continente; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adherent: globuli subsunt gemini, candidi, & rotundi, & supra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.

2. Alterum & secundum genus quinis senive constat foliis, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliæ quadamtenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, aliis circum caulem, qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt aliis gemini.

Reperiuntur huius species duæ: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum è rubido purpurascencia habet; alterius omnino minora & subuientia. Huius caulis breuior, illius altior.

3. Tertius testiculus Serapias foliis est minoribus & paucioribus, cauleque breuiore ac tenuiore quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato; forma muscæ cuiusdam corpori simili: testiculi veluti geminæ parua pilulæ sunt.

Tria autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quedam referunt fœcunda & lasciuia, tamquam à Serapide nomen habentia, Alexandrinorū olim Deo, cuius excellens Canopi templum erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens,

Testiculus
Serapias
Dioscoridis

vnū istorum satis manifestè exprimit. Verba eius sunt: Ὁρχις ἑπερι, ὃν σεραπάδα ἑπερι κα-
λοῦσιν, φύλλα ἔχει εἰσὶν ὅλα παρσίω ὄπρηκη πλατύπερα & λιπαρά, ἐπικυμπῆ ἐν ταῖς μεγάλαις
κευλίαις ἀνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ρίζα δὲ ὑπερὶν ὄρχιδιοις ὅμοια, id est, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pingua, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, cõferatur, conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiusque, & læue, quod

Testiculus odoratus maior.

Testiculus odoratus minor.

quod reflectitur : cauliculus dodrantalis : florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius. sed folia ei non Marrubij, sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, ut pro *ἰομβότα οὐρανίου*, reddiderint, Porro similia.

Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Ægineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quàm duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel aliis Orchis, obseruare contigit.

Quintus Testiculus odoratus siue Pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus est; ei si- Testiculus odoratus. quidem foliola omnino paruula sunt, eaq; venosa & Plantaginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia; caulis tenuis est, palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi. hic nonnullis locis maior ac lætior, aliis minor gignitur.

Exeunt Orchies locis ut plurimum palustribus ac humentibus, in siluis ac pratis: quidam pingui & argilloso solo, veluti Tragorchis dictus, qui solo pinguitissimo gignitur: alij etiam macriore nascuntur: Odoratus editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

Maior & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato Pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

Omnes à Græcis *Ὀρχίς*, & à Latinis Testiculi nuncupantur. Germani *Knabenkraut* & *Standelkraut*: Belgæ *Standelcrup*: Galli *du Satyrion* appellant. Officinarum nomen retinentes. Officinæ siquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compositionibus admiscunt. Præbuisse his occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, sed vtrumque Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion; aliis Cynoforchis, aliis Entaticos, Panion, Serapion; aliis Orchis. Galli *Vram*: Itali *Priapiscum*: alij Orminalem, alij Testiculum leporinum nominant.

Vis autem Cynoforchis radicibus calida est & humida: ceterum Maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter epota Venerem excitat.

excitat. Altera verò minor, econtrà, vt fit eius temperamentum ad calidius & ficcius vergens: itaque hæc radix tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit Dioscorides, narratur, maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminae, feminas. Addunt in Theffalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

Serapiadem, Galenus ait, ficciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum esse.

Noftra ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferenter quosuis admifcent: præstantiores tamen funt Tragorchios bulbi. Affumendi autem non funt ambo bulbi, fed durior, plenior, ac fucci plus habens: flaccidior ac rugofior minùs aut non idoneus est.

Est autem plenior, non femper qui maior, fed non rarò minor: fi videlicet bulbi colligantur priusquam ftirps defloruerit, aut cum primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat prius quàm semen maturari cœperit. Nam cum alternis annis vnus bulbus intumefcat, alter verò refideat ac pereat, fieri non potest vt durior ac fucco plenior femper maior fit. Quando liquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multò antè plenior crefcere incipit, quo paulatim incrementum fumente alter flacceffit, rugasque contrahit, donec maturato lemne vnà cum foliis & cauliculis fubinde totus fublideat ac pereat, eo qui intereà creuit, vegeto ac fucci pleno.

De Satyrio Basílico.

CAP. XXXI.

Satyrium Basílicum mas.

Satyrium Basílicum femina.

QVOD recentior ætas Satyrium Basílicon nominat, non vnus est generis. Est etenim Maius genus vnum; alterum Minus: Maioris, quoddam folio non maculato, Mas; aliud maculato, Femina.

1. Maius Satyrion Basílicon, quod Marem appellant, folia habet oblonga, lata, & læuia, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, & quandoque intensiùs, subinde dilutiùs, vel subrubentes, nonnumquam albicantes; exiguis punctulis, vel etiam tenuibus minutisq; lineolis, saturatæ purpuræ colore inscriptos, forma testiculi

Satyrium Basilicum foliosum.

culi Morionis maris, nisi quod ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminae veluti palmae sunt, singulae in quatuor digitos distributae; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

Alterum maius genus, quod Feminam vocant, 2. priori tamē minus, folia eiusdem formae promit, sed minora, & multis nigris maculis conspersa: flores cuculli similes, cristatos & hiantes, uti testiculi Morionis maris: colore nunc candidos, aliās in purpura vel rubentes, vel dilute ad caeruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

Horum verò & species quaedam adeò multis 3. secundum caulem foliis, ut etiam inter ipsos flores, sed tamen minora, exeant.

Minus genus foliis est angustis, &, ut Matthiolus inquit, Croci: caule dodrantali iunceo, 4. lauique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quæ magnitudine ipsis cedant.

Nascuntur Satyria hæc locis ut plurimum humentibus, palustribus, in pratis subinde & in siluis.

Florent Maio ac Iunio: raro seriùs.

Nostra ætas Satyria nuncupat Basilica siue Regia: item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet;

hunc etenim & Palmam Christi vulgò plerique nuncupant. Germani Satyrion Basilicon, Ereusbium nominant: Belgæ Dandekens trupt: Galli Satyrion royal.

Sunt qui velint *Buzeiden* siue *Buzidan* Arabum esse. Sed Auicenna *Buzeiden* ait esse medicinam ligneam Indam. Et Serapio *Buzeiden* ait radices esse duras, albas, similes Behen albo, & medicinam esse Indiæ. Satyrj autem huius Basilici radices nihil minus quàm lignæ sunt, & non ex India petuntur, sed in omnibus Europæ prouinciis passim reperiuntur: tantum à *Buzeiden* absunt.

Matthiolus Satyrium Basilicum Digitos citrinos Auicennæ & vult, & Monachos, qui in compositiones Mesue commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæsitatio, quàm Matthioli assertio. Neque enim Satyrj huius radices duræ sunt, sed recentes quidem vegetæ ac succulentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est.

Digitus autem citrinus, auctore Auicenna, duri sunt, & quidam citrini cum puluerulentia. *Digitus citrinus.* Verba eius sunt: Asabafafra siue Digitus citrinus quid est? Eius figura est sicut vola manus, composita ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parum dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulentia absque albedine.

Iam & Rhafis libro Continentis vltimo, Digitos hos croceos, ut exemplaria habent, appellat, & esse gummi seu venam tinctorum ait. At Basilici Satyrj radices nihil minus quàm croceæ sunt, & ad tingendum nequaquam vtiliter habentur.

Quæ utique Satyrium Basilicum vulgò nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhafis differre, manifestè ostendunt.

At Satyrj Basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt; proinde & facultatibus similes existimatur. Nicolaus autem Niculus cap. De curatione quartanæ, vim habere ait & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis longitudine tusam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocque remedio ter sumpto, Biliotum quemdam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

Pseudoorchis, Bifolium.

Bifolium bulbosum.

1. **A**d Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. folia habet non plura quàm duo, eaque ad caulem sibi mutuò opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliz foliis similia, sed minora: caulem do-drantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiaz tertij quodammodò similes; sed subuirides, aut in viridi albicantes, & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes.

2. Exit locis humidis ac palustribus: reperitur verò & in conuallibus tumulorum, in Bata-uorum Hollandia, haud procul ab Oceano. quod iuxta fibrosas radices exiguum Bulbum profert, interiùs virentem, membranisque quibusdam implicitum, folius & floribus alioqui priori simile.

Floret vnà cum Orchis Maio ac Iunio.

Nostra ætas Bifolium appellat. Germani *Zweyblat*; Nostri *Twereblat*. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato Oleri similem, foliis duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud Olu denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Aliis videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. de Saponaria scripta sunt, cuius promptum est colligere, vbi quale sit Alisma, ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

Vtilem autem hanc herbam recentiores ferunt ad rupta & vulnera glutinanda.

